

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника
Брисковської Оксани Миколаївни на дисертаційне дослідження Соловей
Валерія Володимировича на тему «Запобігання кримінальним
правопорушенням, що вчиняються організованими групами та
злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних
засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні», подане до
захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх
справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Кримінальні правопорушення, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів становлять підвищену суспільну небезпеку, тому що порушують суспільні відносини таких важливих і значущих загальнолюдських соціальних цінностей, що об'єднуються поняттям «здоров'я населення». Наркоманія, як результат незаконного обігу наркотичних засобів та їх аналогів виявляє руйнівний вплив на соціально-економічний стан країни, на духовне життя суспільства, на генофонд народу, сприяє поширенню смертельно небезпечних захворювань, призводить до збільшення кількості злочинів, пов'язаних з наркоманією та наркобізнесом. Останні десятиліття позначені не лише зростом наркоманії, а й значним її «помолодшанням». Все більше випадків наркоманії трапляється серед молоді і підлітків, а це майбутнє нашої країни. Збільшення наркозлочинності призводить до зростання такого згубного явища яке наносить непоправної шкоди здоров'ю, призводить до деградації особистості, згубно впливає на виховання дітей, студентів, на їх майбутнє, наносить надзвичайну матеріальну і моральну шкоду суспільству.

Зловмисники удосконалюють способи і засоби вчинення кримінальних правопорушень. На сьогодні однією із найбільш небезпечних тенденцій є поширення наркозлочинності в Україні шляхом використання мережі Інтернет, а саме за допомогою мобільних месенджерів та додатків для розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, у тому числі нових психоактивних речовин. Так званий «традиційний» збут наркотиків коли наркотики та кошти передаються з рук у руки, поступається збуту наркотиків за допомогою мережі Інтернет. Кількість «онлайн дилерів» зросла не тільки в Україні, а й у всьому світу. Сприяє цьому, розвиток нових технологій, а також анонімність інтернет-користувачів. Особливість збуту наркотиків за допомогою мережі Інтернет є їх міжрегіональний характер: особа, яка замовляє наркотики, може перебувати в одному районі (міста чи регіону), особа, яка робить закладку або відправлення наркотиків – у другому районі (міста чи регіону), а процес легалізації отриманих від незаконного обігу наркотиків коштів – у іншому. Репрезентативний аналіз веб-сторінок, відведених під рубрику «наркотики», показує, що понад 80 відсотків відводиться інформації, м'яко кажучи, негативної. При цьому переважна

частка інформації – 77,8 відсотка – стосується так званих важких наркотиків типу амфетамінів, галюциногенів і інших. Цей показник для україномовного Інтернету в 1,5 рази вище, ніж для Інтернету в глобальних масштабах. А «важкі» наркотики – одні з найнебезпечніших, і звикають до них швидше, і наслідки їх вживання є значно важчими. Збут наркотиків безконтактним способом зазвичай здійснюється організованою групою осіб у складі: організатора, диспетчера, спеціаліста ІТ-сфери (у галузі комп'ютерних технологій), касира, вербувальника, кур'єра та «закладчика».

У дисертаційному дослідженні автор виокремив відомості про стан і тенденції розвитку організованих груп та злочинних організацій, кримінологічні ознаки їх членів, детермінанти, зокрема: обґрунтовав (на основі аналізу статистичних показників за 2014–2023 рр.), що наркозлочинність характеризується щорічним збільшенням організованих груп і злочинних організацій діяльність яких спрямована на контрабанду, широкомасштабне нелегальне виготовлення та розповсюдження наркотиків, а також латентністю, чому сприяє висока організація їх діяльності.

Саме тому дисертаційне дослідження Валерія Володимировича Соловей на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» присвячене виробленню ефективних шляхів розв'язання практичних проблем, що виникають під час запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Убачається своєчасним, актуальним та важливим, особливо на тлі суттєвого зростання організованої наркозлочинності, запропонована дисертантом комплексна кримінологічна методика, яка ґрунтується на правових, інформаційних і аналітичних інструментах, спрямованих на моніторинг наркозлочинності, криміногенних факторах, характеристиці лідерів та інших учасників організованих груп і злочинних організацій, апробована вітчизняною і зарубіжною практикою системою скоординованих заходів, із розробленням та впровадженням в діяльність уповноважених органів правопорядку комплексу дієвих праксеологічних заходів запобігання на території воюючої країни

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

При написанні роботи автор проаналізував вагому кількість джерел (301 найменувань), ґрунтовно та критично розглянув роботи науковців за темою дослідження, що дало йому змогу вирішити важливу наукову задачу, дати відповіді на актуальні й суттєві для науки та правоохоронної практики питання, сформулювати пропозиції та рекомендації з подальшого вдосконалення запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується емпіричними даними, що становлять зведені дані вивчення 720 кримінальних проваджень відкритих за ст. 307–320 КК України упродовж 2014–2023 рр. з усіх областей країни; узагальнені результати опитувань 107 слідчих, 139 працівників карного розшуку, 200 працівників Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України аналітичні узагальнення МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України; матеріали Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC), Європейського центру моніторингу з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA), Комітету експертів із оцінювання заходів у боротьбі з відмиванням брудних коштів (MONEYVAL), Всесвітньої митної організації (WCO); результати багаторічного вивчення оперативно-розшукової, слідчої та судової практики на підставі значного досвіду роботи автора у підрозділах по боротьбі з незаконним обігом наркотиків Національної поліції України.

Результати представленого наукового дослідження апробовано на міжвідомчій науково-практичній конференції, міжвідомчому науково-практичному круглому столі, а також міжвузівському науково-практичному круглому столі та висвітлено у чотирьох наукових статтях.

Отже, дисертаційне дослідження В. В. Соловей «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» виконане на високому науковому рівні, а публікації здобувача є взаємовідповідними та відображають основні положення обраної наукової проблематики.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація є першим в Україні дослідженням теоретичних засад та практичних питань методики запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, уперше розроблено комплексну кримінологічну методику запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних

засобів, психотропних речовин або їх аналогів; обґрунтовано (на основі аналізу статистичних показників за 2014–2023 рр.), що наркозлочинність характеризується щорічним збільшенням організованих груп і злочинних організацій діяльність яких спрямована на контрабанду, широкомасштабне нелегальне виготовлення та розповсюдження наркотиків, а також латентністю, чому сприяє висока організація їх діяльності, реформування системи органів правопорядку, зокрема підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків Національної поліції України, військові дії, анексія окремих регіонів; представлено авторську редакцію проєкту Стратегії державної політики щодо організованої злочинності та наркотиків на період до 2030 року; запропоновані спеціально-кримінологічні заходи запобігання у формі оперативного провадження.

Також дістали подальший розвиток рекомендації щодо запровадження новітніх методів управління ризиками, оцінки загроз та впливу організованої наркозлочинності на політичні й економічні процеси в державі, з метою вжиття превентивних заходів для їх локалізації та мінімізації можливих негативних наслідків.

Окрім розглянутого вище у роботі містяться інші положення висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого В. В. Соловей дослідження.

Аналіз виданих автором публікацій відповідає стандартам й вимогам, що пред'являються до такого типу наукових робіт. Представлені в них науково-теоретичні прикладні положення висвітлюють загальні рекомендації дисертаційного дослідження відповідно до його структури та мають комплексний характер і глибокий рівень науково-практичного опрацювання.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи В. В. Соловей не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації логічно викладені чітко, виважено, зрозуміло побудовані, на отриманих результатах, а рекомендації базуються на отриманих висновках.

Висновки мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Дисертаційне дослідження В. В. Соловей ґрунтується на положеннях Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої

ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 листопада 2021 року (протокол № 20).

Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується потужною джерельною базою дослідження, значними емпіричними даними, методи дослідження були вдало обрані та використані комплексно.

Отже, результати дисертації В. В. Соловей, винесені на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як діалектичний, історико-правовий, порівняльно-правовий (компаративістський), системно-структурний, формально-логічний та моделювання, соціологічні і статистичні, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам такого виду наукових робіт. Завдання наукового пошуку дисертантом виконано на високому методологічному рівні, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані дисертантом у роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та можуть бути використані у законотворчій діяльності шляхом запровадження міжнародних стандартів та зарубіжної практики у редакції проекту Стратегії державної політики щодо організованої злочинності та наркотиків з визначенням системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю у цій сфері, засад координації їх діяльності, інформаційно-аналітичного забезпечення, запровадженням сучасних кримінологічних механізмів боротьби з діяльністю організованих груп та злочинних організацій; діяльності правоохоронних органів при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів підрозділами Національної поліції України (акт впровадження Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України від 17 листопада 2022 року; акт впровадження Головного слідчого управління НП України в Сумській області від 04 серпня 2023р.); освітньому процесі та науково-дослідній роботі (акт Національної академії внутрішніх справ від 17 березня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження В. В. Соловей має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Робота складається з анотації, списку публікацій, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, кожен з яких поділяється на три підрозділи залежно від поставлених завдань, висновків, списку використаних джерел (301 найменування на 32 сторінках) та чотирьох додатків на 13 сторінці. Повний обсяг дисертації становить 299 сторінки, із них основний текст дисертації – 237 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробленості, визначено зв'язок із науковими програмами, планами, темами, окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет та описано використані методи пізнання, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, представлено емпіричну базу, сформульовано практичне значення результатів наукового дослідження та надано інформацію щодо апробації дисертації.

У **першому розділі** дисертаційного дослідження розкрито стан наукової розробки проблем запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні; розкрита специфіка способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів і джерела їх одержання; узагальнені кримінологічні підходи до зарубіжних практик запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотиків.

Другий розділ роботи присвячений кримінологічній характеристиці організованих груп та злочинних організацій у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Надано характеристику змісту елементів кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні з виокремленням відомостей про стан і тенденції розвитку організованих груп та злочинних організацій, кримінологічні ознаки їх членів, детермінанти; встановлені причини та умови формування організованих груп та злочинних організацій у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

У **третьому розділі** дисертації запропоновані напрями запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів,

психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Здійснена концептуалізація кримінологічної моделі загальносоціальних заходів запобігання на основі коригування парадигми законодавства, актуалізуючи напрями забезпечення кримінологічної безпеки за соціально-економічними, політико-правовими, організаційно-управлінськими, міжнародними, культурно-виховними й медичними пріоритетами. За таким напрямом запобігання, представлено авторську редакцію проекту Стратегії державної політики щодо організованої злочинності та наркотиків на період до 2030 року із головними завданнями: удосконалення нормативно-правового забезпечення; формування системи інституційного забезпечення; запровадження механізмів координації та взаємодії; інформаційно-аналітичне, наукове та кадрове забезпечення органів сектору безпеки; залучення громадськості; міжнародне співробітництво. Розроблені спеціально-кримінологічні заходи запобігання у формі оперативного провадження – накопичення, систематизація та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Окреслені правові та організаційні засади взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими правоохоронними органами України під час проведення спільних оперативно-профілактичних операцій у виявленні організованих груп і злочинних організацій й припиненні їх діяльності щодо незаконного обігу наркотиків та зарубіжних країн, міжнародними правоохоронними організаціями щодо обміну відомостями про організовані наркогрупи та осіб, які беруть участь у їх діяльності; відкриття рахунків в іноземних банках, рух коштів такими рахунками, копій первинних платіжних документів; організації та проведення спільних оперативних заходів і транскордонних операцій із припинення наркобізнесу; сприяння екстрадиції злочинців; організації обміну досвідом, стажувань та спільних навчань спеціалістів

На закінчення кожного розділу так і всієї наукової роботи В. В. Соловей, наводяться **висновки** в яких сугубо характеризується зміст розглянутих питань. Висновки відповідають завданням, меті та отриманим результатам дослідження, мають належну аргументацію і вагоме обґрунтування, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел складається з 301 літературного джерела на 32 сторінках.

Має сенс зазначити, що кожен розділ дисертації В. В. Соловей має свою наукову значимість слугує науковим підґрунтям для наступної частини роботи, а в результаті їхнього об'єднання усіх розділів утворюється їх синергія, робота представляє собою цілісне дослідження, що є фундаментом для вирішення практичного завдання - розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що дисертація В. В. Соловей відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження В.В. Соловей можуть бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування та проведення досліджень за цим напрямом, а також у практичній діяльності при запобіганні кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи рецензовану наукову працю, вважаємо за доцільне висловити кілька міркувань та побажань:

1. У роботі відображені зведені дані опитування опитувань 107 слідчих, 139 працівників карного розшуку, 200 працівників Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України (с.291 -295). На нашу думку робота лише б виграла якщо автор представив би окремі дані анкетування з думкою працівників Департаменту боротьби з наркозлочинністю НПУ.

2. За результатами дослідження дисертант виявив низку проблемних питань щодо запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні, таких як: латентність (якій сприяє висока організація діяльності організованих груп та злочинних організацій); щорічне збільшення організованих груп (військові дії, анексія окремих регіонів), а також автор відмітив і поставив в одну низку з ними і реформування системи органів правопорядку, зокрема підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків Національної поліції України (с. 3). Хотілось би дізнатися думку автора як впливає реформування системи органів правопорядку, зокрема підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків Національної поліції України на запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів?

3. Змінюються умови, суспільство, злочинність, удосконалюється способи вчинення таких кримінальних правопорушень, на думку дисертанта які напрями його дослідження, доцільно було б в подальшому розглядати, досліджувати, розвивати науковцями які займатимуться даною проблематикою?

Утім, слід констатувати, що ці зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Автор показав уміння самостійно вести науковий пошук, узагальнювати практику, аналізувати наукову літературу та законодавство, формулювати свої висновки та пропозиції, вести коректну наукову полеміку. Представлені зауваження ні в якій мірі не знижують

наукового рівня роботи В.В. Соловей. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею Висновки, пропозиції та рекомендації дисертанта становлять наукову і практичну цінність та можуть бути використані для подальших наукових розробок, практичного застосування та подальшого розвитку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Валерія Володимировича Соловей на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Валерія Володимировича Соловей на тему «Запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Рецензована робота відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – **Валерій Володимирович Соловей** заслуговує на присудження **ступеня доктора філософії** з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

провідний науковий співробітник

наукової лабораторії з проблем

протидії злочинності ННІ № 1

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Оксана БРИСКОВСЬКА